ANTROJI DALIS

DRAUGAS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement | 1997 m. birželio mėn. 28 d. / June 28, 1997 | Nr. 125(25)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Knyga apie Atgimimą

Pasirodė nauja knyga apie Lietuvą anglų kalba (Boulder, Colorado: Westview Press/Harper Collins, 1997), pavadinta *Lithuania. The Rebel Nation*. Ši knyga yra viena iš serijos apie posovietines respublikas, parašyta profesoriaus V. Stanley Vardys ir Judith B. Sedaitis. Dar išeis knyga apie Latviją ir kitas nepriklausomas respublikas.

Lietuva vadinama "maištinga" ir tai tinka. Maištingumo netrūko senojoj istorijoj, kaip noras atsipalaiduoti nuo unijos su Lenkija, sukilimai devynioliktajame šimtmetyje prieš carą ir dvidešimtajame šimtmetyje prieš sovietiją.

Tačiau svarbiausia knygos dalis yra sovietinė okupacija, *glasnost* atėjimas į Lietuvą, kuriuo pasinaudota labiau už kitus. Aišku, istorijoj retas kraštas išsilaisvino nuo imperijų. Nuo sovietijos nebuvo net pavyzdžių. Gal dėl to toks sunkus, keblus ir ilgas buvo išsilaisvinimo procesas, trukęs apie dvejus metus.

* * *

Iš *glasnost* idėjų želmenis kėlė įvairūs sambūriai, sukruto Laisvės lyga, rusų Jedinstvo, net Katalikų Bažnyčia, veikusios atskirai ar viena prieš kitą. Neregėtas dalykas buvo stiprus Lietuvos Sąjūdis.

Ir todėl kova vyko tarp Sąjūdžio ir Komunistų partijos. Partija turėjo visą valdžią savo rankose, rodė savo galią, bet turėjo pralaimėti populiariam Sąjūdžiui, kuris kažkodėl nenorėjo tapti politine partija. (Įdomu, kas būtų, jei Sąjūdis būtų tapęs partija?)

Komunistų partija kiek atsigavo, atsiskyrusi nuo Kremliaus komunistų partijos. Bet kova vis ėjo, keitėsi premjerai, Prunskienė neatlaikė sunkaus egzamino ir pasitraukė Seimui prieš ją nubalsavus (po nepriklausomybės paskelbimo).

Estai pareiškė, kad jų vidaus įstatymai yra svarbesni už Maskvos įstatymus. Lietuva tuo nepasekė ir, Kremliui pykstant, Brazauskas, kartais Landsbergis sugalvodavo kaip pašalinti vis naujas krizes.

Paskelbus nepriklausomybę, Lietuva atsidūrė tarp pikto Kremliaus ir Vakarų, kurie nuolaidžiavo sovietų imperijai. Rusai po mėnesio įvedė blo-

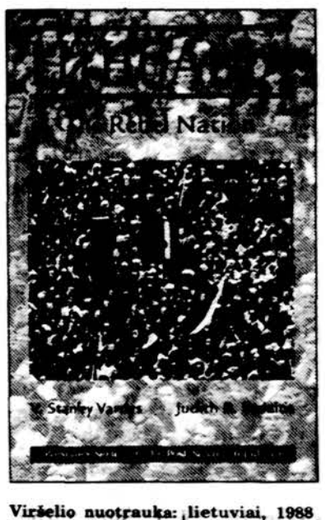

Viršelio nuotrauka: lietuviai, 1988 metais protestuojantys prieš Molotovo-Ribbentropo paktą (R. Urbakavičiaus fotografija). Knyga: V. Stanley Vardys ir Judith B. Sedaitis. LITHUANIA: The Rebel Nation. Westview Series on the Post-Soviet Republics. Boulder, Colorado: Westview Press/Harper Collins, 1997. 242 puslapiai. Kaina — 21.50 dolerių.

kadą. Ir tada premjerė Prunskienė pradėjo važinėti po Vakarus, ieškodama pagalbos ar užtarimo. Washington'e su ja elgėsi netinkamai. Kohl ir Mitterand buvo jai labai šalti, tikriausiai bijojo, kad rusai supyks ir neišves iš Vokietijos savo kariuomenės.

Vakarai knygoje rodomi kaip savo elgesiu svetimi atgimusiai demokratiškai Lietuvai. Vakarai domėjosi Gorbačiovu. Vakarai taipgi buvo tarp dviejų plaktukų: įsprausti tarp Gorbačiovo ir pagalbos ieškančios Lietuvos. Pasitarę, Vakarai rado idėją: pasiūlė Lietuvai moratoriumą (nepriklausomybei) ir pasitarimus su rusais. Bet rusai, sutikę su moratoriumu, visai nemanė kalbėtis. Reikėjo net dviejų mėnesių Lietuvai suredaguoti moratoriumą.

Daug smulkesnių grėsmingų įvykių vyko Lietuvoj iki susirėmimų prie radijo ir televizijos bokšto Vilniuje, kas parode, kaip rusai nenori paleisti okupuoto krašto. Seimas ir valdžia turėjo turėti kantrybės ir nervus iš plieno, atlaikydami vis naują sovietijos spaudimą.

Knygos gale – nevykęs pučas Maskvoj, Gorbačiovo pagrobimas ir Jelcino kilimas. Ne tik Jelcinas, bet nemaža pasaulio valstybių atkreipė dėmesį ir pripažino Lietuvos nepriklausomybę. Po tiek vargų ir nepriteklių tai buvo pasiekta, kadangi blokada iš dalies veikė, nebuvo visiškai nutraukta (kas parklupdė Lietuvos ekonomiją).

Įdomu, kad tik tuo metu atsargi Latvija su Estija paskelbė savo nepriklausomybes.

Net po rusų kariuomenės išvedimo trintis su rusais nesibaigė ir dar tęsiasi. Seimas turėjo kalti vis naujus, kartais nevykusius įstatymus (pilietybės ir kt.), tvarkyti ekonomiją ir tai nelabai sekėsi. Produkcija ir uždarbiai krito. Darbo partija, laimėjusi vienus rinkimus, pralaimėjo konservatoriams po ketverių metų.

Nors kraštas tik iš lėto demokratėja ir beldžiasi į Vakarų organizacijas, Vakarų spauda, vieša opinija į tai kartais žiūri ne visai pritariančiai.

Knyga iliustruota įdomiom naujom nuotraukom, joje aprašyta daug įdomių smulkių įvykių, diplomatinių galvosūkių, o taip pat kovų ir aukų. Tai neužmirštamas laikotarpis istorijoj.

Petras Melnikas

Martynas Mažvydas ir jo laikai

ALBINAS JOVAIŠAS

Martynas Mažvydas, pirmųjų lietuviškų knygų kūrėjas, atėjo į lietuvių tautos kultūrą Renesanso laikais — šešioliktame amžiuje. Renesansui, arba Atgimimui, būdingas ryškus mokslo ir meno pakilimas, dėmesys tautai ir valstybei. Sakoma, kad Viduriniais amžiais vyravo teocentrizmas (graikiškai *theos* — dievas, lotyniškai centrum — vidurys), kuris visa ko pradžia ir pabaiga, centru ir esme laikė Dievą. Renesanso laikais ima reikštis greta teocentrizmo ir antropocentrizmas (graikiškai *antropos* — žmogus). Taigi žmogus ima jaustis taip pat galįs daug ką nulemti. Tokia nuostata yra labai palanki augti tautinei kultūrai. Renesanso laikų inteligentai pasivadino humanistais (lotyniškai *humanus* — žmoniškas, mylintis žmones). Daug vertybių jie ieškojo antikoje, todėl visi puikiai mokėjo lotynų, taip pat graikų kalbą.

Didžiulės reikšmės mokslo ir meno pažangai turėjo vokiečio Johannes Gutenberg'o išrasta spauda. Renesanso epochoje labai išaugo universitetų vaidmuo. (Seniausias Europoje yra Bologna miesto universitetas, įkurtas Italijoje 12-ame amžiuje). Renesansas prasidėjo 14-ojo amžiaus viduryje Italijoje. Antroje 15-ojo amžiaus pusėje jis paplito daugelyje Europos šalių. Į Lietuvą Renesansas atėjo per Lenkiją ir Prūsijos Kunigaikštystę 16-ojo amžiaus pirmojoje pusėje.

Artimai susisieja su Renesansu ir Reformacija, kilusi 16-ojo amžiaus pradžioje Vokietijoje. Reformacija labai teigiamai paveikė lietuvių tautos kultūros raidą 16-ame amžiuje. Lotyniškai *reformatio* reiškia „pertvarkymas". Šio sąjūdžio veikėjai siekė pertvarkyti, pagerinti katalikų tikėjimą. Reformaciją pradėjo Vokietijos miesto Wittenberg'o universiteto Biblijos profesorius, mąstytojas Martynas Liuteris (1483-1546). Kaip matome, jis pirmosios lietuviškos knygos nesulaukė. Liuteris 1517 metais paskelbė Wittenberg'e „95 tezes", kuriomis stojo prieš Romos popiežių. Buvo apkaltintas herezija (prieštaravimu Katalikų Bažnyčiai), atskirtas nuo Bažnyčios, ekskomunikuotas. 1529 metais Vokietijos miesto Speyer seime Martyno Liuterio šalininkai protestavo prieš katalikų daugumos nutarimą sustabdyti Reformaciją. Taip atsirado *protestantizmo* terminas, kuris apima ne tik liuteronybę, bet ir kitas religines kryptis, panašiai atskilusias nuo katalikybės.

Iš pradžių Lietuvoje plito liuteronybė, o nuo 16-ojo amžiaus vidurio ir kalvinizmas, patraukęs dalį didikų. Renesansas pasireiškė Lietuvoje 16-ame amžiuje įvairiais pavidalais ir žanrais. Amžiaus pradžioje buvo sukurtos naujos Lietuvos kronikos — istoriniai rašiniai slavų kanceliarine kalba, kuri vartota Lietuvos raštvedyboje iki 17-ojo amžiaus pabaigos. (Paskui pereita prie lenkų kalbos). Šiose kronikose daug senovinių padavimų; apie lietuvių kilmę iš romėnų, apie Gedimino sapną ir Vilniaus įkūrimą, apie Kęstučio vedybas su Birute, apie Algirdo žygį į Maskvą, apie Žygimanto Kęstutaičio nužudymą, apie Barboros Radvilaitės ir Žygimanto Augusto, Lietuvos ir Lenkijos valdovo, meilę, ir kt.

Šešioliktame amžiuje sukuriami trys Lietuvos Statutai — teisių kodeksai, kuriais įtvirtinamas iš pradžių (1529 metais) didikų, o netrukus (nuo Antrojo Statuto, 1566 metais) ir viso bajorų (žemvaldžių) luomo viešpatavimas. Trečiasis Statutas priimamas ir išspausdinamas 1588 metais Vilniuje. Visi jie parašyti Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės vidaus raštvedyboje vartojama slavų kanceliarine kalba.

Gedimino Jokūbonio skulptūra „Mažvydas" Lietuvos valstybinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje.

Šešioliktojo amžiaus trečiajame dešimtmetyje į Vilnių ir Karaliaučių, Prūsijos Kunigaikštystės sostinę, ateina spauda. Deja, Vilniuje pirmąją spaustuvę įkuria ne lietuviai, o gudai, Karaliaučiuje — vokiečiai.

Vilniuje 16-ajame amžiuje, labai aktyviai veikia įvairių tautybių intelektualai. Lietuvis autorius, prisidengęs slapyvardžiu *Mykolas Lietuvis*, apie 1550 metus įteikia Vilniuje valdovui Žygimantui Augustui lotyniškai parašytą traktatą „Apie totorių, lietuvių ir maskvėnų papročius", kuris mums žinomas tik iš fragmentų, išspausdintų 1615 metais Basel'yje, Šveicarijoje. Išaiškinta, kad autorius buvo lietuvis bajoras nuo Maišiagalos Vaclovas Mikalojaitis, Lietuvos kanclerių sekretorius ir diplomatas. Jis kritikuoja sugedusius Lietuvos papročius, gąsdina, kad totorių ir maskvėnų papročiai ir įstatymai esą geresni. Autorius nori, kad jo tėvynė Lietuva būtų stipri. Mykolas Lietuvis buvo tvirtai įsitikinęs, kad lietuviai kilę iš romėnų. Taip buvo rašoma 16-ojo amžiaus pradžios Lietuvos kronikose. Kilmė iš romėnų buvo pati garbingiausia, anų laikų supratimu. Mykolas Lietuvis pateikia įvairių argumentų, turinčių įrodyti tos „teorijos" teisingumą. Rašo apie lietuvių senameldžių (pagonių) papročių panašumą į senovės graikų ir romėnų papročius: mirusiųjų deginimą, kalnų, ežerų, giraičių garbinimą, šventos ugnies kultą. Lietuviai garbino žalčius, o tai atitinka graikų ir romėnų gydymo dievaičio Eskulapo šventąją gyvatę. (Toji gyvatė, apsivyniojusi apie vaistų taurę, ir dabar simbolizuoja mediciną.) Bet svarbiausias lietuvių kilmės iš romėnų argumentas — lietuvių kalbos panašumas į lotynų kalbą. Autorius pateikia 74 lotyniškus žodžius, kurie savo prasme ir skambesiu panašus į lietuviškus: *unda* (vanduo), *sol* (saulė), *mensis* (mėnesis), *noctis* (nakties), *deus* (dievas), *vir* (vyras), *tu* (tu), *nasus* (nosis), *dentes* (dantys), *gentes* (gentys), *linum* (linai), *ovis* (avis), *duo* (du), *tres* (trys), ***septem*** (septyni) ir kt. Vienas žodis užrašytas ir lietuvių kalba — „ugnis" (lotynų kalba *ignis*).

Mykolas Lietuvis paliečia ir labai aštrų politinį bei kultūrinį klausimą — slavų kanceliarinės kalbos oficialų vartojimą ne tik visoje Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, bet ir vadinamojoje „Tikrojoje Lietuvoje", t.y. ten, kur gyveno lietuviai. Autoriaus nuomone, visoje valstybėje reikia atsisakyti slavų kanceliarinės kalbos, jos nebesimokyti mokyklose, nes ji, kaip autorius rašo, „mums, lietuviams, kilusiems iš italų [romėnų] kraujo, svetima", ir pereiti prie lotynų kalbos vartojimo valstybės gyvenime. Traktato autorius tikėjo 16-ojo amžiaus pradžios Lietuvos kronikomis, kuriose parašyta, kad lotynų kalbą į Lietuvą atnešė romėnas Palemonas su savo 500 romėnų šeimų. Todėl Mykolas Lietuvis lietuvių kalbą pavadino „mūsų pusiau lotyniška kalba". Tai buvo didelis lietuvių kalbos pagerbimas. Bet vis dėlto jis siūlė Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje vartoti ne lietuvių, o lotynų kalbą vietoj slavų kanceliarinės kalbos. Idėja čia yra tokia: Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė neturi būti slaviška.

Šešioliktojo amžiaus viduryje Vilniuje ir apskritai Lietuvoje aktyviai dirbo keletas iš užsienio atvykusių mokytų vyrų. Tai ispanas Petras Roizijus, lenkas Augustinas Rotundas, Vilniaus vyskupas gudas Valerijonas Protasevičius, iš Lenkijos atvykęs Andrius Volanas ir kiti. Jie kėlė Lietuvos kultūrą ir mokslą.

Lietuvos valstybingumo ugdymui tarnavo ir grožinė literatura, ypač epinės poemos, kuriose aukštinama Lietuvos praeitis ir dabartis: Jono Vislicietio lotyniškai parašyta poema „Prūsų karas", Mikalojaus Hu-

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

Vardžio ir Sedaitytės knyga apie Lietuvą anglų kalba • Martyno Mažvydo laikai ir pirmtakai • Lietuvos kinas šiandien • Eimunto Nekrošiaus „Hamletas" • Reginos Guntulytės „Giesmė išėjusiems" • Į Čikagą atvyksta „Nemunas" • Jono Šalnos knygos sutiktuvės

A. Šakalys — Abraomas Kulvietis

Lietuvos kino kryžkelės

ALGIMANTAS ANTANAS NAUJOKAITIS

Scena iš „Vilko dantų karolių"

Daugelį nustebino Vilniuje, *Skalvijos* kino teatro pavasariop surengtos retrospektyvos rezultatai. Po apklausos, kurios rezultatus, pagal jaunosios kartos kino žinovę R. Paukštytę, lėmė ne kritikų, o vyresnės kartos režisierių nuomonė, visų laikų geriausių lietuviškų filmų dešimtuku buvo pripažinti visi sovietiniais laikais mūsų kinematografininkų filmai: *Jausmai, Vienos dienos kronika, Niekas nenorėjo mirti, Amžinoji šviesa, Birželis, vasaros pradžia, Moteris ir keturi jos vyrai, Herkus Mantas, Laiptai į dangų, Šimtmečių godos* ir *Riešutų duona*. Į tų geriausiųjų dešimtuką nepateko naujausias A. Puipos pilnametražinis kino filmas *Vilko dantų karoliai*, sukurtas pagal to paties pavadinimo L. Gutausko romaną. Taigi, geriausiųjų dešimtuke — nei vieno filmo, sukurto po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo. Kai kas ėmė teigti, jog atėjo Lietuvos kino mirtis.

Vieno iš aktyviausių kino kritikų Skirmanto Valiulio paprašiau apie tai parašyti *Draugo* šeštadieniniam priedui, supažindinti užjūrio lietuvius su dabartine Lietuvos kino būkle. Jis atsakė, kad nieko naujo negalįs pridėti prie to, kas jo ir kitų kino meno žinovų, netgi filosofų buvo pasakyta savaitraščio *Šiaurės Atėnai* neseniai surengtoje diskusijoje. Girdi, pasidomėk tos diskusijos aprašymu ir pats išdėstyk svarbiausias mintis. Su tuo sutiko ir *Šiaurės Atėnuose* kino skyrių tvarkanti J. Visockaitė, taip pat žinoma kino kritikė. Tai ir pamėginau parašyti, pridėdamas ir savo trigrašį.

* * *

Diskusijoje kino kritikė Ž. Pipinytė pasakė, kad to geriausių visų laikų lietuviškų filmų dešimtuko, kuriame nėra nė vieno naujo filmo, sieti su mūsų kino mirtimi nėra prasmės. Esą negalima tvirtinti, kad mūsų kinas baigėsi, jeigu tik situacija šiuo metu yra nenormali. Vyksta kartų kaita, mūsų kinas atsidūrė tarsi kryžkelėje, be to, situacija mažai keisis, kol nėra koprodukcijų. Antra vertus, diskusijoje tvirtino Ž. Pipinytė, nereikėtų absoliutinti tų žaidimų "dešimtukais". Dabar dešimtukas toks, bet po trumpo laiko, kai bus kita nuotaika, geriausių filmų dešimtukas gal bus kitoks. Be to, anais, sovietiniais laikais, filmų kūrimui valdžia buvo dosni, netrūkdavo ne tik pinigų, bet ir sumanymų, pozicijų — nebuvo tik laisvės. Dabar yra laisvės, bet nėra pinigų...

Gausiame diskusijos dalyvių būryje buvo ir kitokių nuomonių. Filmininkas L. Ryškus teigė, kad nepaisant ideologinių tuometinės valdžios varžtų, A. Žebriūnas, V. Žalakevičius, M. Giedrys, J. Gricius, H. Šablevičius, R. Verba, R. Vabalas, kiti gabūs kino meno kūrėjai (šių ir kitų režisierių filmai buvo geriausiųjų dešimtuke) vis dėlto sugebėjo daryti tikrą meną. Pasak filosofo K. Stoškaus, net ir labiausiai represuotoje kultūroje geras menininkas išmoksta dirbti, tuo labiau, kad totalitarinėje valstybėje egzistuoja vidinis pasipriešinimas. M. Sluckio romanas *Laiptai į dangų* buvo parašytas septintojo dešimtmečio pradžioje, kai suaktyvėjo destalinizacija, ir šis romanas, vaizduojantis pokario laikus, buvo priimtas kaip antistalininis. Režisierius R. Vabalas, ekranizacijai pasirinkdamas *Laiptus į dangų*, oponavo oficialiai stalinistinei doktrinai. Papildydamas šią mintį, jaunas kino režisierius L. Ryškus sakė, kad šis bei kiti mūsų senieji, į geriausiųjų dešimtuką patekę filmai, buvo daryti krauju, tai buvo ne žaidimai. Gal kai kur juose ir trūksta meninio skonio, bet visi iki šiol gyvi ir pritraukia žiūrovų. Prieš pora metų buvo karštai diskutuota dėl tariamai prokomunistinio V. Žalakevičiaus filmo *Niekas nenorėjo mirti*. Jo nuomone, tuomet daugumos įžvalgai trūko proto skaidrumo. Dabar, kai protas pagaliau praskaidrėjo, kai ėmėme skirti ne dvi spalvas (raudona – balta), bet daugiau, pajusti net atspalvius, *Niekas nenorėjo mirti* jau vertinamas kaip tikras kino menas.

Diskusijos dalyviai pabrėžė ir kitą aspektą. Filmininkas A. Tarvydas sakė, kad anais laikais R. Verba, H. Šablevičius, kiti jo kolegos režisieriai darė kiną žiūrovams, tautai. Šiandien kuriama ne tautai, visuomenei, o festivaliams, sau draugams. Esą, štai koks aš gabus; jei nesuprantat mano filmo, tai kaltinkit save.

Filmininkas Audrius Stonys

Anais laikais kurdami filmus ne sau, ne festivaliams, o tautai, režisieriai, operatoriai, aktoriai tarsi susidėjo su tauta, su lietuviškom tradicijom, su folkloru. Diskusijoje kalbėdamas apie didįjį Prūsų sukilimą vaizduojantį filmą *Herkus Mantas*, filosofas K. Stoškus sakė, kad šioje lietuvių folklorą primenančioje juostoje apie karą nėra nė vieno užmušto, nėra išlpléštos širdies, varvančio kraujo — štai kaip sugebėta išlaikyti distanciją, ir publika tai supranta. Filmas *Birželis, vasaros pradžia* brežnevinės stagnacijos metais, matyt, valdžios sluoksniams ne itin patiko, nes tai buvo puikus filmas apie stagnaciją. Lietuviškų filmų retrospektyvoje K. Stoškui jis pasirodė kaip šedevras, tiksliai charakterizuodamas tą laikotarpį. K. Stoškaus nuomone, tais 1969 metais sovietiniame kine nebuvo tikslesnio kūrinio apie tą laikotarpį: niekas šiame filme nevyksta, nes nėra perspektyvos – tik rutina ir vaikščiojimas ratu. Tai meno kalba, nusakanti tų metų nuotaikas.

Gerąsias anų laikų mūsų kino filmų puses diskusijoje išryškino ir kitas filosofas – Arvydas Juozaitis. Jo nuomone, lietuviškas kinas tuomet dokumentiškai fiksavo tautos dvasios būseną, pasimetusio, negalinčio išskleisti sparnų kūrėjo savijautą. *Birželis, vasaros pradžia* buvo simboliškas 1969 metų filmas. Ko gero pirmasis po karo, kuriame, panašiai kaip *Herkus Mantas*, nešaudoma. Ten tvyro maudžianti taikos atmosfera, kai nieko negalima sukurti. A. Juozaičio nuomone, tarp daugelio šio filmo simbolių yra ir teatras. Beje, A. Juozaičio nuomone, visas lietuvių kinas, išskyrus V. Žalakevičiaus filmus, buvo kuriamas teatro principais. Esą lietuviškas kinas yra lietuviško klojimo teatro atmaina, scenarijų dialogai yra taip pat teatriniai. Vis dėlto, teigė Juozaitis, toks senasis modelis turėtų pasitraukti ir naujienų atnešti kosmopolitizmo sėkla, be kurios jau neįmanomas šiuolaikinis vaidybinis kinas, kurį jau daro Šarūnas Bartas.

Apie tas naujienas, apie naujas tendencijas diskusijoje prabilo ne vienas, ypač jaunosios kartos kino menininkas. Jauna, gabi režisierė R. Kudzmanaitė, atsakydama į vyresniųjų savo kolegų priekaištus, kad naujos generacijos lietuvių filmininkai kuria tik sau ir festivaliams, taip pasakė: " Gal mes, pradedantys, namie nelabai reikalingi, tačiau svetur mus supranta, vertina, todėl ir darome festivaliams." Ji sukūrusi filmą apie kaimą, ir tie žmonės, jų likimai jai buvo skaudūs. "Tai mano vidinė tema. Jonas Mekas sakė, kad kinas turi daug formų. Forma gali būti ir įspūdis. Būkime tolerantiški kitokioms formoms," – diskusijoje pasakė Kudzmanaitė.

Tų naujų formų, naujų, drąsių ieškojimų jaunųjų filmininkų juostose jau gausėja. Bene ryškiausiai tai atsispindi jauno kino menininko Šarūno Barto filmuose. "Šarūno Barto kinas man kelia didelį džiaugsmą, galiu jį žiūrėti daug kartų, nors nuvežtas į Logovą (Rusijos miestas — A.N.) nesulaukia žiūrovų. Bet man tai kur kas geriau, nes filmas, kuriam visi ploja,– tokių apdovanotų ordinais lietuvių kine esam turėję, jų didelis indėlis į meną laikui bėgant tampa kitoks, ir ne tik dėl ideologinių potekščių,"— diskusijoje pareiškė Skirmantas Valiulis.

Vaizdas iš „Antigravitacijos"

Kad drąsūs ir nauji jaunųjų kinematografų ieškojimas ir atradimai Lietuvoje deramai neįvertinami, diskusijoje pripažino ir pagarsėjęs senosios kartos kinematografininkas J. Gricius. Jis apgailestavo, kad naujieji lietuviški filmai neturi jokios distribucijos. "Norit pažiūrėti Barto trilogiją? Nesąmonė — niekur ir niekada. O jeigu nori išvysti socialistinio realizmo pavyzdį, sukirptą Hollywood'e, — labai prašom!" Papildydama ir patikslindama šiuos J. Griciaus žodžius, Ž. Pipinytė priminė, kad Barto filmas *Mūsų nedaug* (apie mažą, civilizacijos ir didžiųjų tautų dvasiškai luošinamą tautelę) yra parduotas į visas šalis, išskyrus Angliją. Jei Lietuvos distributoriai nesidomi Bartu, tai nereiškia, kad pasaulis irgi nesidomi. Ir dar kaip! Naujausias Š. Barto filmas *Namas* neseniai buvo parodytas tarptautiniame Cannes festivalyje. Pasak kino kritiko S. Macaičio, šis Barto filmas yra epinis, visai kitokios meninės kalbos filmas.

Kad jaunieji Lietuvos filmininkai vaisingai ieško naujų kelių ir išraiškos formų, parodė ir neseniai tame pat *Skalvijos* kino teatre vykęs *Kino pavasaris*. Jame savo naujus filmus rodė A. Stonys, R. Morkūnas, S. Bagočiūnas, jau minėti L. Ryškus, R. Kudzmanaitė, kiti jaunieji kino menininkai. Pasak kino kritiko S. Macaičio, savo filmuose jaunieji režisieriai per konkrečios būties vaizdavimą sugeba pakilti iki apibendrinimo, filosofinio požiūrio. Antai, nors R. Kudzmanaitė savo naujame filme *Aviečių laukai* filmuoja kaimo senukus, bet vis dėlto panašu, kad jai svarbesnis iškąsto saulės disko judėjimas danguje, kažkuo sąlygojantis tuos žmogiškuosius likimus, kurie palieka dar miglotesnio punktyro įspūdį.

Taigi naujasis Lietuvos kinas — tarsi kryžkelė, žadanti gilesnį, filosofinių apibendrinimų kino meną. Iš grynai vaidybinio, jaunieji suka į natūralius vaizdus ir žmones, primenančius dokumentinį filmą (toks yra Š. Barto filmas *Koridorius*, A. Maceinos *Juodoji dėžė*). Pasak diskusijoje kalbėjusios R. Paukštytės, "jaunieji šneka remdamies materija, faktūromis, dokumentinis filmas pas mus pakeičia vaidybinį kiną. Ir ta mūsų naujoji dokumentika — tai pagal save surežisuota realybė, tokio kino Vakaruose nėra." O Ž. Pipirytė pridūrė, kad neteisinga iš inercijos vadinti tokius filmus dokumentiniais. **Pasak jos, šie filmai atspindi šių dienų autorinio dokumentinio kino tendenciją, kai nusitrina žanrų ribos ir filmas įgyja dienoraščio pobūdį. Ar tai ne mūsų išeivijoje atsidūrusio tautiečio avangardinio, eksperimentinio kino menininko Jono Meko įtaka, jo mokyklos poveikis?**

Vilniaus dramos teatro „Hamletas"

Ištraukos iš pokalbio su jo režisierium Eimuntu Nekrošium

RAMUNĖ MARCINKEVIČIŪTĖ

(Tęsinys iš praėjusio šeštadienio

—Kodėl Hamletą gali vaidinti moteris?

—Hamletas neturi lyties. Shakespeare'as parašė pojūčių pjesę. Tai, ką jaučia Hamletas, gali jausti ir mergina. Šaltis yra šaltis, skausmas yra skausmas, keršto jausmas yra keršto jausmas. Lytis čia niekuo dėta. Tai ir yra viena iš "Hamleto" universalumo priežasčių. Ši pjesė – nelyginant kompaso mechanizmas, rodyklės blaškosi į visas puses, kai jas sujudini, bet iš kelio neišklysta.

— 20 amžiaus antroje pusėje Rytų Europos režisieriai interpretavo „Hamletą" kaip politinę pjesę: visiems būdavo aišku, kodėl Danija yra kalėjimas ir kur ta Danija yra. Programinis šia prasme buvo ir Jan Kott straipsnis „Hamletas po XX suvažiavimo", ir Jurijaus Liubimovo spektaklis Maskvos Tagankos teatre. Ar tavo spektaklyje Danija taip pat policinė, totalitarinio režimo valstybė?

— Ne. Tiksliau — specialiai šios temos neakcentuoju. Nenoriu statyti politinės dramos. Esamojo laiko realijos vienaip ar kitaip dalyvaus spektaklyje, tačiau tiesioginių politinių aliuzijų nesiekiu. Gal verta retsykiais ignoruoti politikos aktualumą ir liautis šnipinėjančiame Shakespeare'o personaže matyti KGB agentą.

— Tai kokia bus Tavo Danija?

— Iš miglos. Ir iš ledo. Migla virsta vandens lašu. Vandens lašas — ledu. Kas yra ledo priešybė? Šiluma, ugnis. Ji tirpdo ledą. Ugnis virsta anglimi. Elementarūs fiziniai būviai. Dėsniai. Gamtos aksiomos. Mėgstu tuos būvius. Grynus, pirmapradžius elementus. Ledas yra ledas. Jis sudarytas iš vandens. Ir tai ne metafora. O kažkas tikra, nenugincijama. Ir žmogaus gyvenime atsikartoja tų būvių kaita — vaikystė, paauglystė, branda, senatvė. Ir gyvenimas, kaip gamta, susideda iš atkarpų. Ciklišumas. Tuose gamtos būviuose — materijos kintamumas ir pereinamumas. Ateis pavasaris ir ledas pavirs vandeniu. Vanduo suteiks kitą gyvybę. Ir taip per amžius. Hamleto priesaikos scenoje ledas turėtų virsti ugnimi — užsiliepsnos supamojo krėslo atkaltė. Lyg liūto karčiai.

Eimuntas Nekrošius prieš keletą metų Jaunimo centre, Čikagoje.
Jono Kuprio nuotrauka

— Iš kur ateina Hamleto tėvo Šmėkla — iš Rojaus ar iš Pragaro?

— Iš Rojaus. Ir atneša kerštą. O kerštas — iš velnio.Pjesėje Šmėkla yra keršto idėjos generatorius. Iki jos pasirodymo gyvenimas tarytum tekėjo normalia vaga. Hamletas mylėjo, studijavo. Ir štai ateina miręs Tėvas. Tai ne sapnas, Apokaliptinis susitikimas. Miręs Tėvas atėjo. Galima išprotėti. Hamletas prisiekia atkeršyti, ir pasaulis ima liepsnoti. Siela užsidega. Ir Hamletas paaukoja meilę. Štai kur tragedija — dėl keršto jis atsisako meilės. Jis mylėjo Ofeliją. Tačiau siunčia ją į vienuolyną, nes meilė pradeda trukdyti ieškoti tiesos. Žinai, kokia man sunkiausia Shakespeare'o mįslė? Tėvas savo vaiką, našlaitį, padaro ligoniu. Traumuoja. Siunčia vaiką į mirtį. Koks tėvas gali to norėti? Tėvas stumia sūnų į nusikaltimą. Man tai sunkiausias klausimas pjesėje. Ir dar. Kaip gali ateiti miręs žmogus? Hamletas turi būti ypatingos psichinės būsenos, kad Šmėkla pasirodytų.

— Ar tėvo Šmėkla ten buvo?

— Kad žinočiau... Tėvai neateina iš ano pasaulio tokiu pavidalu. Jie per akių ir plaukų spalvą ateina. Per profilį.

— Sakoma, jog „Hamletas" yra būtent ta pjesė, kurioje kiekviena epocha ieško atsakymų tik į savo klausimus. Kerštas vietoj meilės — Tavo laiko ženklas?

— Nežinau. Sunku man su tais ženklais. Visada prisimenu Konfucijų, jo tiesą apie kreivumo ir tiesumo harmoniją. Kreivumas nepanaikina tiesumo ir atvirkščiai. Tai dviejų dalykų visuma. Ir kreivumas turi savo tiesą, ir tiesumas turi savo kreivumą. Sudėjus juos kartu — harmonija. Juk gyvenime tiesus žmogus yra neįdomus. Jam kažko trūksta. Turbūt kreivumo. Ir spektaklyje taip pat. Tik atskirų — kreivų ir tiesių — scenų visuma turi prasmę. Jei atsiras jungtis, „Hamletas" pavyks. Sugrįš į esamąjį laiką.

— Monologas „Būti ar nebūti" – jau mitologija, egzistuoja savarankiškai, šalia pjesės...

— ... tik nereikia mitologijų. Pats Shakespeare'as nieko nemitologizuoja. Kova dėl valdžios yra kova dėl valdžios. Kerštas yra kerštas. Klausimą „būti ar nebūti" sprendžia visi, kiekvienas iš mūsų. Tik skirtingai į jį atsakome. Tai ne tik metafizinės būties klausimas, — jis gali kamuoti ir paties žemiausio rango kasdienybėje. Kiekvieną mūsų ištinka sunkios atkarpos ir tada ieškai atsakymo, už šiaudo kabiniesi.

— O finale išeis jaunas ir stiprus Fortinbrasas ir pasakys: išneškite lavonus, dabar aš būsiu jūsų karalius?

— Finale... Žinau tik tiek, kad scenoje turi atsirasti mirties laukas... Praeitą žiemą, kai buvo daug sniego, stirnos gaišo iš bado. Laužėsi per apledėjusią sniego plutą ieškodamos maisto. Kojos supjaustytos, oda nutrinta, kraujuojanti. Ir susirado kapines. Kaimų kapinėse, kurios laukuose, neaptvertos, jos ėsdavo ten rastas gėles. Visos kapinės buvo pripėduotos. Stirnos kaip prie šaltinio ateidavo prie mirusiųjų. Žolių paėsti. Nors valandai badą numalšinti. Tad... Kažkas numirė, o stirną išgelbėjo.

— Kiek „Hamletų" pastatei, kol tą vieną repetavai?

— Nežinau. Dusiniesi, kankiniesi. Ir vien — dėl to paprastumo.

(LIFE, 1997 m. kovo 27 d.)

Martynas Mažvydas...

(Atkelta iš 1 psl.)

soviano taip pat lotyniškai sukurta „Giesmė apie stumbro išvaizdą, žiaurumą ir medžioklę", Andriaus Rimšos lenkiška poema „Dešimtmetis pasakojimas", Jono Radvano lotyniškas herojinis epas „Radviliada". Dalis tų kūrinių pasirodė 16-ojo amžiaus pradžioje, dalis viduryje, kiti amžiaus pabaigoje, bet jie ir yra epochos dvasios veidrodis. Dar turime prisiminti, kad 1582 metais Karaliaučiuje buvo išleista pirmoji spausdinta (lenkų kalba) Lietuvos istorija — Motiejaus Stryjkovskio *Kronika*.

Šešioliktojo amžiaus pradžioje, vis labiau aktyvėjant bajoriai, susirūpinta lietuvių kalbos vartojimu bažnyčiose. Vilnius tada buvo didelis miestas, galingos valstybės sostinė. Lenkų kalba tuo metu menkai tepaplitusi. Lietuviškos buvo Vilniaus apylinkės. Mieste daugiausia kalbėta lietuviškai, gudiškai, vokiškai, totoriškai, žydiškai, o nuo 16-ojo amžiaus antrosios pusės ir lenkiškai.

1525 metais buvusioje Kryžiuočių ordino teritorijoje (panaikinus Ordiną) susidarė pasaulietinė Prūsijos Kunigaikštystė, kurios kunigaikštis Albrechtas Brandenburgietis įvedė visoje savo valstybėje liuteronizmą. Netrukus Reformacijos sąjūdis atsirito ir į Lietuvą. Tokioje aplinkoje į kultūros areną išeina lietuviškai kalbantys, savo tautai ir jos sukurtai valstybei pasiryžę tarnauti, europinį išsilavinimą gavę bajoraičiai Abraomas Kulvietis ir Stanislovas Rapolionis. Kartu su jais taip pat bajoras Jurgis Zablockis. Juos vadiname Martyno Mažvydo pirmtakais. Kiek vėliau įsijungia ir Martynas Mažvydas. Prasideda naujas laikotarpis Lietuvos istorijoje: **niais. Pasak jos, šie filmai at-**

Šio straipsnio autorius, lituanistikos mokslininkas Albinas Jovaišas.

kuriasi rašytinė tautinė kultūra.

Reikia tarti keletą žodžių apie tuos, kurie vadinami Martyno Mažvydo pirmtakais. Jie pirmieji pradėjo versti iš lotynų ir kitų kalbų giesmes ir psalmes į lietuvių kalbą. Išėję mokslus katalikiškame Krokuvos, o paskui liuteroniškame Wittenberg'o ir kituose universitetuose, ėmė skleisti naują mokslą savo tautoje. Abraomas Kulvie-

(Nukelta į 4 psl.)

Alfonsas, Balys, Regina ir Julija Guntuliai 1950 metais

Ne vien 1941-ųjų birželį trėmė į Sibirą

Rankose kietais juodais viršeliais įrištas sąsiuvinis — 75 mašinraščiu rašyti puslapiai, du iš jų autorės — Reginos Guntulytės-Rutkauskienės įvadinis žodis, tada — poema „Giesmė išėjusiems". Pridėtos įlipdytos trys autorės ir jos šeimos fotografijos, kada ji pati buvo dar kūdikis, o vėliau jauna mergaitė.

Kūrinys yra klasiškas naratyvinės poezijos (mūsų laikais gerokai apleistos) pavyzdys pasirinktais ir tobulai išlaikomais ritmais bei nuosekliu tematikos vystymu. Poemą sudaro keturiolika dalių: I Rūškanas rytas bei Pirmoji rauda — Gyvuliniame vagone, kuris riedėjo paskutiniais Lietuvos žemės metrais; II Sunkios dienos ir naktys; III Kelionė baigėsi bei Antroji rauda — Ant kietų medinių gultų svetimame name; IV Naujoje vietoje; V Pirmieji metai bei Trečioji rauda — Atsisveikinant su brangiais žmonėmis, kuriuos laidoja į svetimą žemę; VI Sunki žiema; VII Vėl kartojas gyvenimas; VIII Meistras; IX Mokytoja; X Vaikinas su akordeonu ir Ketvirtoji rauda — Sūnaus, vedančio vietinę, vestuvėse; XI Siuvėjėlė; XII Penkiasdešimt tretieji; XIII Sugrįžimas; XIV Giesmė išėjusiems. (Ar atsitikinai, ar sąmoningai, bet keturiolika poemos skirsnių primena Viešpaties Kryžiaus kelio keturiolika stočių, o tai irgi priduoda jai universalumo matmenį.)

Negalėdami mūsų laikraštyje išspausdinti Reginos Guntulytės poemos ištisai (tikimės, kad ji labai greitai suras leidėją, bus išleista jai pritinkančiu knygos pavidalu ir ras vietą mūsų naminėse, kaip ir viešose bibliotekose - ji tikrai to verta), šiame numeryje spausdiname autorės įvadinį žodį bei autobiografines pastabas ir pirmąją jos poemos dalį bei jos užsklandinę giesmę.

Gedulo ir vilties dieną minime birželio 14-ąją — bet ji savyje jungia taip pat ir toliau besitęsusį siaubą ir mūsų žmonių skausmą (gausiausi vežimai į Sibirą juk vyko 1947-1948 metais ir tęsėsi iki 1953-ųjų) ir lydi „išėjusius" namo — ar tai būtų į amžinybę, ar įstengusius sugrįžti į nuteriotą numylėtą gimtąją žemę.

Regina Guntulytė apie savo poemą..

Regina Guntulytė-Rutkauskienė

„Giesmė išėjusiems" — atminimo žodis visiems, su kuriais gyvenimas vienaip ar kitaip buvo suvedęs ilgesniam ar trumpesniam laikui.

Tai ne dokumentinis metraštis — tai vaizdai, savaip transformavęsi dar vaikiškoje sąmonėje ir vėliau, per daugelį metų, įgiję savo atskirą gyvenimą, kuriame, metams bėgant, vis ryškiau iškyla jau seniai mirusio Tėvo paveikslas.

Nuo pat vaikystės ir iki šių dienų sutikau daugybę žmonių, kurie vienaip ar kitaip padėjo gyventi. Vieni — pasakytu žodžiu, kiti — duonos rieke ar bulvių kibirėliu, treti — savo parašytu eilėraščiu ar straipsniu laikraštyje.

Vienus iš jų mačiau tik kartą kitą, kitų nemačiau visai, o treti buvo greta daugelį dienų. Vien tik jų pavardžių išvardinimas užimtų keletą lapų. Tačiau ar taip jau svarbu pavardės? Tegu jie gyvena mūsų atmintyje savo darbais, savo žmoniškumu...

Man buvo devyneri, kai keturiasdešimt devintųjų kovo dvidešimt penktosios rūškaną rytą ant savo skurdžios mantos kartu su tėvais sėdėjau Padustėlio kaimo kryžkelėje. Čia buvo suvežti iš aplinkinių kaimų tie, kuriuos iš Dusetų krašto trėmė į Sibirą. Nežinau, ką kalbėjo ir ką atidavė saugojusiai pasmerktųjų būrį sargybai Padustėlio gyventoja Stefanija Vainienė, kad jai leistų pasiimti mane. Tuo metu tai buvo žygdarbis, už kurį aukso žvaigždžių nedalino. Po ilgų įkalbinėjimų palikti mane Lietuvoje sutiko ir tėvai. Tačiau nesutikau aš. Savo devynmečiu protu nusprendžiau — tegu ir mirti, bet kartu.

O kolūkio, kuriame gyvenome ištremti, pirmininkas Michailas Zamazčikovas? Tai jis, atvykus lietuviams, surinko vietinius gyventojus ir nedviprasmiškai pareiškė, kad tai tokie patys žmonės, kaip ir jie — vietiniai. Tik likimas su jais pasielgęs neteisingai. Jiems, lietuviams, privalu padėti. Kaip jis, dar jaunas, kokių 30-35 metų vyras, jau tada ryžosi mus rehabilituoti? Buvo nemažai vietinių veikėjų, kurie to ilgai negalėjo dovanoti nepaklusniam pirmininkui — komunistui ir komunisto sūnui.

O Justinas Marcinkevičius savo apysaka „Pušis, kuri juokėsi", paskelbta sąjunginio žurnalo „Junost" puslapiuose, paskatinęs ryžtis kelionei atgal?

„Giesmė išėjusiems" — atminties dovana tiems, kurie jau

(Nukelta į 4 psl.)

Regina Guntulytė

Iš „Giesmės išėjusiems"

I DALIS
RŪŠKANAS RYTAS

Buvo rūškanos dienos —
baigės kovo mėnuo.
Ir svečiu jau kasdieniu
slėgė širdį akmuo.

Godžiai klausėsi ausys —
gal išgirsti neteks?..
Bet vis klausėsi, klausės —
neužmigo per nakt...

Bėgo pirštai rožančium,
smelkės baimė širdin:
Gal šią naktį nevaikščios,
nesilauš į duris?

Ir kai aušti pradėjo —
ėmė švisti vos, vos,
sunkiai galvą padėjo
ant pagalvės šaltos.

Pagalvojo: kaip ūžia
šiąnakt šaltas šiaurys..
Tik staiga duslūs dūžiai
ėmė drebint duris...

Atsikėlė iš lėto:
Štai ir mūsų eilė...
(Palei tvartą ir klėtį
jau juodavo keli)...

Tyliai skląstį patraukė,
atidarė duris...
Šaltą prakaitą braukė —
netikėjo dar vis...

Vienas žengė į trobą
ji pastūmęs grubiai:
— Kelk šeimyną ir bobą,
laiko turim mažai! —

Atsisėdo prie stalo —
liepė lempą uždegt.
... Sunkiai pirštai pabalę
jojo klausė tąnakt...

Dar basa, vienmarškinė
stoviniavo žmona.
Draskė josios krūtinę
nebyli aimana.

Slydo stiklas iš rankų,
Gęso lempos dagtis...
O kareiviai jau trankė
tvarto, svirno duris...

Tempė medų stiklainiuos,
krovės puodus taukų....
Ir skambėjo atšlaimas
nuo svečių nelauktų.

Traukė avį iš tvarto,
Gaudė gaidį kieme.
Viską rinkos ir tvarkės,
tarsi būtų namie...

Tokį vaizdą išvydus
ėmė kūkčiot pati....
— Ko, kulokai, praskydot,
ach tu mat tvoju ti!.. —

Rėkė vadas pasiutęs,
liepė ruoštis smagiai:
— Aš juos kartą pasiūsiu,
kur žiemoja vėžiai!

Kur tik meškos gyvena —
Jūsų kaulai supūs!
— — — — — — — — — —
Ir pati (Dieve mano!)
ėmė kelti vaikus.

Ašarojo mažieji
Šautuvų apsupty...
Sopulingai šventieji
Žvelgė skausmo akim.

Viskas krito iš rankų...
Ką paimti? Ir kam?..
O ateiviai vis trankės,
vis dalinos šį tą...

* * *

Kinkė arklį iš lėto
paskutinį jau kartą.
Tarsi jausdamas bėdą
krimto pavalkus Sartis.

Rodos, prašė be žodžių:
— nepalik manęs šičia, ... —
Gėrė vandenį godžiai
ir vis dairės į gryčią.

Lyg stebėjosi Sartis:
Ko taip atlapos durys?..
Vadas atlėkė bartis —
mosikavo kepurę:

— Ei, jadriona zaznoba,
baik su arkliu terliotis!
Ko jį glostai — ne boba!
Aš — valdžios įgaliotas!

Tu klausyk — ką sakysiu!
Ne — važiuosiu be nieko —!
— — — — — — — — — —
Kaip pamiršti šį rytą
nors prieš pabaigą vieko?

***

Greitai bėgo minutės,
rytas aušo iš lėto.
Neilgai teks jau būti
savo žemėj ir vietoj...

Jautė — širdį lyg replės
surakino ir spaudė...
(O pavargę kareiviai
jau pasieniuose snaudė).

— Baigta! — surėkė vadas.
— Marš visi į vežimą! —
(Kas pasaulyje dedas,
gal ir Dievas nežino...)

Susverdėjo ir klupo —
juos apleido jau jėgos...
Nuo kaimynų keliuko
kelios moterys bėgo.

Tiesė duoną, ragaišį,
verkė tyliai — be žodžių...
Tik neleido jiems gaišti —
Savo pyktį vis rodė...

— Kiek sakyta — vežiman! —
Dvokė krūminės kvapas.
(Gal ir Dievas nežino,
kur supiltas bus kapas...)

Žengė žingsnį nuo namo,
kur tiek metų gyventa:
— Kaip gyvensi tu, Mama,
pasilikus pas žentą?

Kas padės Tau, senoji,
Kai manęs nematysi?
Skausmas širdį kamuoja,
Kaip „sudiev" pasakyti? —

Susigūžę stovėjo
Sodo medžiai juodi.
Dar pabusti nespėję —
vieniši ir liūdni.

Ant šiaudinės pakraigės
čirškė žvirblių būrys.
Ir vėlyvosios snaigės
sukos palei duris.

Mykė tvarte Žaloji
nesulaukus ruošos...
— — — — — — — — —
O žmona jau raudojo
įsikibus staktos.

Pabučiavo ji trobą,
vis raudojo balsu.
Nebegali, atrodė,
kaip baisu... kaip baisui...

Vyras tyliai ramino:
— Nebebus, gal, blogiau...
Čia kasdiena šokdina
vis daugiau ir daugiau.

Girdyk dieną ir naktį —
tai vieni, tai kiti...
Kaip įprato jie lakti,
tarsi šunys — pikti...

Dirbti tingi, nepratę —
jiems tik krūminę maukt.
Kito kąsnį pamatę
taip ir puola ištraukt.

Girto Kairio blevyzgų
jau klausyti sunku...
Kiek dar uodegą vizgint,
kiek bijoti naktų?

Nebijojom mes darbo —
vienos pūslės delnai.
Kęsim šaltį ir vargą,
bet miegosim ramiai...

* * *

Pajudėjo vežimai —
sunkiai prunkštė arkliai.
Tuščios trobos kaimynų
jau juodavo senai.

Tų kaimynų likimai —
už Uralo kalnų.
Lietuvoje užgimę,
nematys jau namų.

Sunkų kelią lydėjo
kaimo gryčių langai.
Žmonės tyliai lindėjo,
nesirodė ilgai.

Smelkės šaltis į širdį —
Gaila buvo vaikų:
Kuo maitins juos, kuo girdys?
Kaip baisu... Kaip baisu...

* * *

Vis daugėjo vežimų,
vis arčiau Dusetų...
(Gal ir Dievas nežino
mūsų krašto aukų...)

Padustėly „kulokus"
išlaipino visus.
Teko laukti ilgokai,
kol mašinas atsiųs.

Ėjo žmonės iš kaimo —
baukščiai suko akis...
Kas išvykstant palaimins,
Kas „sudiev" pasakys?

Rūsčiai žvelgė sargyba —
Šautuvai ant pečių...
— — — — — — — — —
Moteriškė išdygo
prie kareivių pačių.

Kažką tyliai kalbėjo,
kažką siūlė karštai.
Žodžių ji negailėjo...
Negailėjo — ir štai

iš to pasmerkto būrio
vedės vaiką namo...
Nors savų porą turi,
bet širdis — ne akmuo.

Gal išgelbės nuo bado?
Gal išsaugot valios?
— — — — — — — — —
Vaikas, ištiktas stabo,
šoko bėgt atgalios...

— Mama! — suklykė — mama! —
Puolė tėvo glėbin...
— Ką tas vaikas išmano—
atsiduso aplink...

Tyliai žmonės sėdėjo —
negirdėti balsų...
Jau mašinos dundėjo —
Kaip baisu... kaip baisu...

Greitai sumetė daiktus,
liepė lipti patiems...
Ir pasuko per aikštę
link stoties... Link stoties...

Gyvuliniai vagonai
laukė jų sutemoj.
Ar dar Dievo malonę
pamatys Lietuvoj?

Ar dar Turmanto stotį
prisiminti norės?..
Kaip vagonai tie dvokė!...
Kaip ištverti galės?.

Niekas šito neklausė —
kas beteisį užstos?..
— — — — — — — — —
Tamsūs debesys plaukė
virš visos Lietuvos...

XIV DALIS
GIESMĖ IŠĖJUSIEMS

Kiek jūsų daug, išėjusių negrįžti...
Nuo pat pirmųjų iki paskutinių...
Net pasakyti skaičiaus nesiryžtam,
nes paskutinio skaičiaus dar nežinom.

Sunku ramiai ir tyliai susikaupti —
aplink nuo žodžių supas Lietuva...
Sunku tylėti. Nelengva ir šaukti,
kad dar esi, kad dar esi gyva...

Kiek jūsų daug, išėjusių į aikštes
baisaus letargo panaikint žymes...
Čia pat, greta, dar mūsų skausmas
vaikšto.
Ir duodam kelią kito skausmui
mes.

Uždegsim laužą savo atminimuos,
tegu jame išnyksta netektis...
Ir mūs vaikai, kurie ne viską žino,
„Lietuva brangi"... patys pasakys.

Kiek jūsų daug negrįžtamai išėjo,
trispalvės šviesą saugoję širdy...
Juk jūs tada, išeidami, tikėjot:
Tauta gyvens!
Tauta gyva.
Girdi?

1988-ieji metai.

Atbanguoja „Nemunas"

PRANĖ ŠLUTIENĖ

Nemunas, didžiausia Lietuvos upė. Apraudota, apdainuota ir apdabinta. Aprūpina Lietuvą potvyniais, žuvimi ir energetika. Dabina gamtą savo grožiu. O kas tas „Nemunas", kuris atbanguoja į Čikagą? Vienu laiku jis buvo didingas dainų ir šokių ansamblis. Koks jis yra šiandieną, į klausimus atsako Linas Puodžiukynas, Studentų reikalų direktorius ir Hlugonas Ganušauskas, ansamblio „Nemunas" meno vadovas.

„Nemunas", Kauno technologijos universiteto tautinio meno ansamblis, koncertuos Čikagoje, Jaunimo centre, liepos 7 dieną.

— *„Nemunas" turbūt yra Kauno politechnikos instituto dainų ir šokių ansamblis. Papasakokite apie šių dienų „Nemuną".*

— 1988 metais Kauno politechnikos instituto dainų ir šokių ansamblis „Nemunas" buvo pervadintas KPI tautinio meno ansambliu „Nemunas". 1990 m. spalio 31 d. Kauno Politechnikos institutas atgavo savo ankstesnį universitetinį statusą, įgytą dar 1922 m. vasario 16 d. įkūrus Lietuvos universitetą Kaune. Todėl šiandien ansamblio pavadinimas yra — Kauno technologijos universiteto tautinio meno ansamblis „Nemunas". Tai tas pats „Nemunas" su jau beveik pusšimčio metų istorija, tradicijomis, jaunatviška energija ir ryžtu.

Ansamblio ištakų reikėtų ieškoti net 1944 metais, kuomet susibūrė šokio entuziastų grupelė, o 1949 metų lapkričio mėnesį studentų klubo iniciatyva buvo įkurtas ansamblis. Pirmasis meno vadovas buvo Aloyzas Čyžas, o pirmasis kolektyvo koncertas įvyko 1950 m. balandžio 22 d.

Tai bene daugiausia Universiteto studentų — dainos ir šokių mėgėjų, muzikantų subūręs, senas tradicijas turintis ansamblis. Beje, ir vardas buvo parinktas neatsitiktinai: kaip Lietuvos upių tėvas surenka vandenį iš visų upių, upelių, taip ir „Nemunas" surinko patį geriausią Lietuvos jaunimą.

Ansamblis yra nuolatinis respublikinių dainų švenčių, Baltijos šalių studentų dainų ir šokių švenčių „Gaudeamus", Kaimo kapelų švenčių „Grok, Jurgeli" ir daugelio kitų švenčių dalyvis.

Jau beveik 50 metų, vadovaujamas talentingų vadovų, kruopščiai dirbdamas ir daug koncertuodamas, ansamblis greitai tapo populiarus ir džiugino savo koncertais tautinės muzikos gerbėjus Lietuvoje ir daugelyje užsienio šalių: Lenkijoje, Čekoslovakijoje, Bulgarijoje, Vokietijoje, Graikijoje, Kanadoje, Suomijoje, Didžiojoje Britanijoje, Ispanijoje, Šveicarijoje, Belgijoje.

Pastaraisiais metais ansamblis dalyvavo tarptautiniuose konkursuose ir festivaliuose Anglijoje ir Ispanijoje, surengė koncertines keliones į Vokietiją, Šveicariją, Belgiją, Prancūziją. 1992 metais tarptautiniame konkurse Anglijoje kolektyvas laimėjo prizines vietas. Beveik kiekvienais metais ansamblis išvyksta koncertuoti į įvairias Europos šalis.

„Nemunas" vienija liaudies instrumentų orkestrą, liaudiškos muzikos kapelą, šokėjų ir choro grupes. Daugiau kaip 100 jaunų žmonių aktyviai dalyvauja kolektyvo gyvenime. Kolektyvas koncertavo jau daugiau kaip 1,750 kartų.

Per visus kolektyvo gyvavimo metus pasikeitė daug nemuniečių kartų, tačiau nesikeitė jaunatviška energija ir entuziazmas. Daugelyje ansamblio tradicinių švenčių dalyvauja ne tik dabartiniai nemuniečiai, bet ir veteranai, kurie turi galimybę prisiminti metus, praleistus „Nemune". Kasmet yra organizuojamos kūrybinės stovyklos, kurių metu ansambliečiai gali atskleisti save ne tik scenoje, bet ir sporto aikštelėje ar įvairiose tradicinėse kolektyvo šventėse.

— *Anais laikais buvo gana gausus ansamblis, net galiu pasakyti, gan didingas ir labai gerai žinomas, koncertavęs gan plačiai. Šiomis dienomis, kai kultūrai ir vienetams sunku išsilaikyti, kaip jūs išsilaikote ir ar gastroliuojate?*

— Ansambliui labai daug padeda Kauno technologijos universitetas. Tačiau dėl riboto Universiteto finansavimo nepakanka lėšų nemuniečių planų ir svajonių įgyvendinimui. Todėl nemuniečiai nuolat ieško rėmėjų. Labai retai pavyksta surasti rėmėjus, todėl dažnai tenka atsisakyti net labai viliojančių koncertinių išvykų arba vykti savo lėšomis. O pasiūlymų ir kvietimų koncertuoti svečiose šalyse gauname daug.

— *Ne pirmas ansamblis, kuris atvyksta į miestą, kur Chicago Bulls jau laimėjo penktąjį lygos čempionatą. Pirmas ansamblis buvo „Virgo" merginų choras iš Vilniaus universiteto. Kam patinka kviesti dabar antrą iš Lietuvos ansamblį į Salt Lake City, Utah?*

— Ansamblis „Nemunas" yra oficialiai pakviestas šių metų vasarą dalyvauti trijuose tarptautiniuose festivaliuose Utah valstijoje; Springville Wordl Folkfest Springville mieste — liepos 11-19 dienomis; Carbon Country International Arts and Folkfest Price mieste — liepos 20-26 dienomis Summerfest International Arts and Folk Festival Bountiful mieste — rugpjūčio 3-11 dienomis. Kvietimus dalyvauti atsiuntė patys festivalių organizatoriai.

— *Žinau, kad ten gyvena lietuvių iš labai senų laikų, kai amerikiečiams reikėjo darbininkų dirbti druskos kasyklose. Gal turite su jų palikuoniais kokių ryšių?*

— Jokių ryšių su lietuvių palikuoniais Salt Lake City neturime. Tačiau iš susirašinėjimų su tenykščiais amerikiečiais, mes sužinojome, kad būsime maloniai nustebinti, kiek daug lietuvių galėsime sutikti Salt Lake City.

— *Jūs esate studentų reikalų direktorius. Už ką jūs esate atsakingas?*

— Kauno technologijos universiteto studentų reikalų direktorius rūpinasi ryšių su studentų organizacijomis ir studentais palaikymu, finansiniu rėmimu, jų buities, kultūros bei sporto reikalais, psichologine būsena, universitetinių renginių ir švenčių organizavimu, tradicijų puoselėjimu, ryšiais su kitomis aukštomis mokyklomis ir vyriausybės struktūromis, šalies ir užsienio organizacijomis studentų klausimais, studentų gyvenimo propagavimu už Universiteto ribų, padeda studentijai visapusiškai pasinaudoti Universiteto akademine sistema, koordinuoja bendrabučių valdybos, kūno kultūros, sporto ir sveikatingumo centro, meno ir kultūros, studentų maitinimo grupių veiklą.

— *Kas apmoka už „Nemuno" kelionę? Ar turite sponsorių?*

— Už kelionę kiekvienas ansamblietis iš pagrindų moka pats. Festivalių organizatoriai mus apgyvendins ir maitins festivalių metu. Rėmėjų surasti labai sunku, tačiau mums pavyko surasti keletą ir jiems esame labai dėkingi. Ypač dėkojame žmonėms, kurie rūpinasi mumis New York'e, Čikagoje, Utah valstijoje, San Francisco, Santa Cruz.

— *Tikimės, kad galėsime trypti, ploti, linguoti. Koks yra jūsų repertuaras? Ko mes iš jūsų galime tikėtis? Kas jūsų choreografai, mokytojai?*

— Mes nė kiek neabejojame, kad mūsų koncerto metu galėsite trypti, linguoti ir ploti. Ansamblio šokėjų atliekami kūriniai atspindi choreografinę lietuvių liaudies kūrybą. Repertuare gausu lietuvių liaudies šokių ir žaidimų, kurie yra susieti su įvairiomis tradicinėmis kalendorinėmis šventėmis (Joninėmis), apeigomis (vestuvėmis), piemenų žaidimais. Koncerto metu galėsite pamatyti daug šokėjų atliekamų polkų, valsų, kadrilių. Trankia muzika programą pagyvins liaudiškos muzikos kapela. Daug autentiškų ir harmonizuotų lietuvių liaudies dainų jums padainuos vokalinė grupė. Šiuo metu kolektyvo meno vadovas yra Hlugonas Ganušauskas, šokių grupės vadovas — Juozas Vansevičius, choro grupės vadovė — Roma Paulauskienė, orkestro vadovai — Beatričė Kubilūnienė ir Raimundas Kukanauskas.

— *Kiek žmonių atvyksta gastrolėms į Ameriką?*

— Į Jungtines Amerikos Valstybes atvyksta 35 žmonių grupė.

„Nemunas" atvyksta į Čikagą autobusu iš New York'o liepos 6 dienos vakarą. Koncertas įvyks pirmadienį, liepos 7 dieną, 7 v.v. Jaunimo centro didžiojoje salėje. Iš Čikagos į Salt Lake City, Utah, išvyksta liepos 9 dieną 8 v. r.

Autorė apie savo poemą...

(Atkelta iš 3 psl.)

išėjo iš gyvenimo visai ir tiems, su kuriais man nebus lemta susitikti, nors kartu gyvename viename žemės lopinėlyje, kurį vadiname Lietuva.

Labai norėčiau, kad „Giesmė" padėtų prikelti iš užmaršties nors vieną gyvenimą iš tų, kurių dar nespėjo pagarsinti istorija.

... ir save pačią

Gimiau 1939 metais Zarasų apskrities Butkelių kaime, ūkininkų Julijos ir Alfonso Guntulių šeimoje. Tėvai turėjo 32 hektarus žemės (iš jų 15 hektarų dirbamos), todėl 1949 metais kovo 25 dieną buvo, kaip buožės, ištremti į Sibirą — Irkutsko srities Zalari rajono Cholmogojaus kaimą.

Tremtyje baigiau septynmetę mokyklą ir 1958 metais — Angarsko statybos technikumą. Gavau paskyrimą dirbti Irkutsko srities Usolje-Sibirskoje miesto statybose.

1963 metais grįžome į Lietuvą. Buvusių tremtinių niekas nenorėjo priimti į darbą. Įsidarbinti pavyko nedideliame Prienų miestelyje. Vėliau su tėvais persikėlėme į Rokiškį, kur gyveno keletas giminaičių, ir kūrėsi nauja statybinė organizacija. Dirbau meistre, darbų vykdytoja, gamybos skyriaus inžiniere, skyriaus viršininke. Ištekėjau už statybininko Marijono Rutkausko. 1976 metais persikėlėme gyventi į Uteną.

Išauginome du sūnus. Vienas — Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos karininkas, kitas — Vilniaus Gedimino technikos universiteto diplomantas.

Dabar esu pensininkė. Eilėraščius kūriau nuo vaikystės, bet jų neužrašinėjau ir nesaugojau. Tik nuo 1985 metų pradėjau juos rinkti. Per tą laiką jų sukūriau apie 800. Tėvelio atminimui parašiau poemą „Giesmė išėjusiems. Sibiro baladės". Ištraukas iš jos skelbė Utenos kraštiečių laikraštis *Indraja*.

Rašau apie Utenos krašto gyvenimą į *Lietuvos aidą*. Keletą rašinėlių spausdino *Dienovidis* ir *Šeimininkė*.

Man didelė garbė ir atsakomybė pateikti savo poemos ištraukas *Draugo* skaitytojams.

Regina Guntulytė

Mažvydas...

(Atkelta iš 2 psl.)

tis (apie 1510 - 1545) yra bene ryškiausias lietuviškosios Reformacijos veikėjas. Gimė Kulvoje (dabar Jonavos rajonas), todėl taip ir vadinamas.

Buvo labai talentingas. Galima suvokti jo planų užmojį: atnaujinti Lietuvoje tikėjimą, plėsti joje mokslą, palaikyti ryšius su aukščiausiais pareigūnais ir mokslo garsenybėmis Lietuvoje ir Prūsijoje. Abraomo Kulviečio kolegijoje, įsteigtoje Vilniuje 1539 metais ir veikusioje iki 1542 metų, turėjo būti planuojama išleisti ir lietuviškas knygas, nes lenkai ir gudai jau turėjo savo pirmąsias knygas.

Abraomas Kulvietis pradėjo kritikuoti katalikų kunigus. Protestantizmo skleidimas Lietuvoje tuo metu buvo draudžiamas. Valdovas Žygimantas Senasis 1542 metais paskelbė Vilniuje specialų dekretą prieš Abraomą Kulvietį: „... lietuvis Abraomas iš Kulvos, mūsų valdinys, nuo visuotinės šventosios Romos katalikų bažnyčios atsimeta ir kitus kiek galėdamas savo naujais mokslais į paklydimą traukia". Iškilus teismo grėsmei, Abraomas Kulvietis ir Jurgis Zablockis skubiai pasitraukė į Karaliaučių pas kunigaikštį Albrechtą. Kunigaikštis paskyrė Kulvietį organizuoti Karaliaučiuje universitetą. Tada Kulvietis, prieš apsispręsdamas dirbti Karaliaučiuje, kreipėsi viešu, 1543 metais Karaliaučiuje išspausdintu laišku į Žygimanto Senojo žmoną valdovę Boną Sforzą. Lotyniškai parašytas laiškas vadinasi „Abraomo Kulviečio tikėjimo išpažinimas". Autorius karštai skundžiasi, kad buvo Lietuvoje pasmerktas be teismo sprendimo, ir laišką baigia žodžiais, kurie rodo jo lietuvišką patriotizmą: „Yra daug Jūsų Didenybės pavaldinių lietuvių, labai išsimokslinusių, kurie galėtų būti naudingi valstybei. Bet, mano likimo ibauginti, jie apsigyveno Vokietijoje. Kai kuriuos jų priglobė šviesiausias Prūsijos hercogas, kai kuriuos kiti kunigaikščiai. Šviesiausias hercogas, nesigailėdamas didelių išlaidų, įsteigė puikią mokyklą [būsimą Karaliaučiaus universitetą], iš visur prisikvietė mokytų vyrų [...]; jis nori mane paskirti šios mokyklos rektoriumi. Todėl, jeigu Jūsų Didenybės viešpatystėje man nebus vietos, šį skyrimą priimsiu. Bet, Maloningiausioji Ponia, skaudu, kaip Dievą myliu, mums visiems, kad, trokšdami dirbti saviesiems, dabar dirbame svetimiesiems". Atsakymo į šį viešą laišką Abraomas Kulvietis negavo.

Karaliaučiaus universiteto rektoriumi lietuvių humanistas netapo. Universitetas pradėjo veikti 1544 metų rudenį. Abraomas Kulvietis jame dėstė graikų ir hebrajų (senovės žydų) kalbas ir aiškino Dovydo psalmes iš Senojo testamento. 1545 metų pradžioje, aprūpintas Albrechto laišku Lietuvos Didžiojo kunigaikščio rūmų maršalui Mikalojui Radvilai Juodajam, kuris po kelerių metų perėjo į protestantų pusę, Abraomas Kulvietis atvyko į Lietuvą. Vilniuje įsitraukė į diskusijas tikėjimo klausimais, nes nuo 1544 metų, Žygimantui Augustui perėmus Lietuvos sostą, protestantams kliūčių nebedaryta. Tačiau pablogėjus sveikatai (greičiausiai apsirgo plaučių džiova), bičiulių parvežtas į tėviškę Kulvą, mirė. Prašė draugus, susirinkusius prie jo patalo giminaičius giedoti psalmes, jo paties išverstas į lietuvių kalbą.

Tikriausiai kai kurie tų psalmių vertimai pateko į Martyno Mažvydo parengtas pirmąsias lietuviškas knygas. Aišku tik, kad Abraomas Kulvietis išvertė Martyno Liuterio giesmę „Malonus dėkavojimas", paskelbtą Mažvydo giesmyno antrojoje dalyje (1570). Dėkojama už krikščionišką komuniją, kurią įsteigė Jėzus Kristus.

(Tęsinys ateinantį šeštadienį)

Jono Šalnos knygos sutiktuvės Floridoje

Palm Beach, Floridoje pasižymi daugybe galerijų, eile muziejų. West Palm Beach yra neseniai pastatytas, modernus, didžiulis teatras, Kravis Center. Jame koncertuoja pasaulinio garso orkestrai, muzikai, dainuoja žymūs dainininkai. Tačiau mums, lietuviams, brangiausia sava daina, savų menininkų kūryba, mūsų rašytojų žodis. Pernai Palm Beach apylinkėje koncertavo Vilniaus styginis kvartetas, Juno Beach miesto rotušėje įvyko dr. Antano Lipskio tapybos darbų paroda. Visiems pietų Floridos lietuviams tai buvo didelės kultūrinės šventės, liudijančios mūsų tautos kūrybingumą ir gyvastingumą. Šiais metais balandžio 8 dieną Piccadilly restorane turėjome kitą šventę – dr. Jono Šalnos 1996 metais Vilniuje išleisto epitafijų ir lyrikos rinkinio *nurimusios bangos* sutiktuves.

Į sutiktuves suvažiavo daug apylinkės lietuvių. Ant stalo, uždengto lietuviška staltiese, buvo padėta dr. Šalnos šaknų skulptūra, šalia išdėstytos *nurimusios bangos* knygos egzemplioriai. Palm Beach Lietuvių Bendruomenės apylinkės pirmininkė Alicija Solienė pasveikino susirinkusius, pristatė dr. Joną Šalną su žmona soliste Janina, ir pakvietė Dalią Augūnienę pristatyti *nurimusią bangą*.

Dalia Augūnienė savo kalbą pradėjo primindama, jog dr. Šalna yra ir medžio skulptorius, ir štai dabar poetas. Poeziją rašė daug metų, tačiau pasiryžo išleisti leidinį tik prieš porą metų, paragintas žmonos ir keleto artimų draugų. *nurimusią bangą* išleido savo lėšomis Vilniuje. Knyga išleista labai estetiškai, papuošta dr. Šalnos šaknų skulptūrų nuotraukomis, padarytomis Algimanto Kezio, ir dailininkės Nijolės Šaltenytės iliustracijomis. Knygą išleido "Švyturio" leidykla.

Daliai Augūnienei pernai gruodžio mėnesį teko būti Kaune. Buvo labai šalta, daug sniego, tačiau knygynuose stovinėjo jauni žmonės, apžiūrinėjo knygas bei kitus leidinius Kalėdoms, dovanoms. Jai buvo maloni staigmena, kai tarp visų knygų, tartum pažįstamą iš šiltos Floridos, rado ir dr. Šalnos *nurimusią bangą*.

Dalia Augūnienė trumpai peržvelgė dr. Jono Šalnos biografiją ir iškėlė du momentus, kurie turėję padaryti labai didelę įtaką autoriaus filosofiniam brendimui, jo pasaulėžiūrai ir pasaulėjautai. Pirmasis momentas yra tai, kad dr. Šalna gimė ir augo, paties autoriaus žodžiais tariant, "lenkų okupuotam krašte". Mokykloje jam reikėjo mokytis svetima kalba kitos šalies istoriją, literatūrą. Išėjus, už mokyklos sienų dažnai tekdavo net pasimušti su lenkiukais dėl lietuviško žodžio. Antrasis momentas tai, kad dr. Šalna 12 metų turėjo palikti tėvus ir važiuoti mokytis į Vilnių, o tėvams ūkininkams tai buvo didžiulė auka, netenkant vienintelio sūnaus.

Prelegentė pastebėjo, jog autorius savo eilėraščiuose naudoja laisvą formą, nėra nei ritmo, nei rimo, nei didžiųjų raidžių. Knyga (307 psl.) plačios apimties, autorius paliečia nepaprastai daug temų, jo paties žodžiais, rašo "apie gyvenimo prasmę kančioj, ir žmogaus bei pasaulio finale". Plačiau apžvelgė skyrių "Kruvinos pašvaistės", kurio eilėraščiai skirti Sibiro tremtiniams, kaliniams, jų artimiesiems. Prelegentė paminėjo ir spaudos atsiliepimus bei kritikos straipsnius: Lietuvos spaudoje *Gimtajame krašte* ir *Švyturyj*, Amerikoje *Darbininke*, ir Kanados *Tėviškės žiburiuose*.

Knygos sutiktuvėse Palm Beach, Florida, autorius dr. Jonas Šalna su programos atlikėjomis: kairėje — Ona Vaitkienė, dešinėje — Roma Mildažienė, Dalia Augūnienė. A. Augūno nuotrauka

D. Augūnienė baigė sakydama, jog parafrazuojant paties autoriaus žodžiais "Kartais, seni žodžiai pražysta nuostabiais žiedais", ir dr. Šalna yra vienas iš tų žmonių, kurie sugrįžo į Lietuvą su savo kūryba visiems amžiams.

Dr. Šalnos eilėraščius skaitė ir nepaprastai jautriai deklamavo Ona Vaitkienė ir Roma Mildažienė. Ona Vaitkienė skaitė "Žmoną" ir "Tarnaitę", o Roma Mildažienė deklamavo "Sūnų" ir "Motiną". Publika jas sutiko labai šiltai, o solistė Janina Šalnienė, autoriaus žmona, apdovanojo prelegentę ir deklamuotojas gėlėmis. Dailininkė Rimgailė Zotovienė pasveikino dr. Šalną Lake Worth Lietuvių kultūros muziejaus vardu, o Alicija Solienė paprašė dr. Šalną tarti keletą žodžių.

Dr. Šalna padėkojo knygos sutiktuvių iniciatoriams Onai ir dr. Vladui Vaitkams, Daliai Augūnienei, Onai Vaitkienei ir Romai Mildažienei, Palm Beach Lietuvių Bendruomenės apylinkės valdybai ir visiems susirinkusiems. Savo žodyje dr. Šalna kalbėjo apie tai, kaip jis supranta poeziją, ir apie santykį tarp skaitytojo ir poezijos. Autoriui poezija yra idėja apie idealus. Jinai yra tartum idealizuojama pilis, kurią poetas stengiasi pastatyti. Poezija, taip kaip ir žmonių gyvenimas istorijos bėgyje, keičiasi, jinai turi panašumų su muzika ir su tapyba. Jinai užmena prasmę, bet jos nepasako, klausia klausimus, tačiau jų neatsako. Poezija iš beprasmės buities kuria prasmingą būtį.

Skaitytojas, skaitydamas poeziją, remiasi į savo gyvenimo patirtį, ir tuo pačiu save praturtina. Taigi santykis tarp poezijos ir skaitytojo yra ne pasyvus, bet aktyvus. Pabaigęs kalbą, dr. Šalna dar paskaitė savo nespausdintą eilėraštį "Žemė".

Po programos, susirinkę veržėsi prie stalo su dr. Šalnos knygomis, pirko jas ir prašė autoriaus autografo. Pelnas už parduotas knygas eis Lietuvos partizanams.

Tikrai ta popietė Palm Beach apylinkės ir kitų vietovių lietuviams buvo didelė šventė, nes turėjo progos susipažinti su vienu kūrybingo žmogaus pasauliu, aplankyti jo statomą pilį, pasigėrėti nematytais, neregėtais vaizdais. Ačiū poetui ir rengėjams.

Dalia Augūnienė